DOCUMENTS

MUSEU ARXIU DE SANTA MARIA

Els Màrgens

Pel matrimoni al patrimoni

El fons dels Màrgens, conservat al Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró, constitueix un conjunt documental rellevant per a la història rural i familiar de la Catalunya moderna.

La documentació permet resseguir l'evolució del patrimoni de les nissagues Miralles i Ramon, unificades en la figura de la pubilla Francesca de Paula Ramon Miralles. L'any 1835, ella va aportar totes les seves propietats al matrimoni amb Marià Màrgens Diumer, fadristern d'uns hisendats de les Franqueses del Vallès, que va passar a administrar-les.

Amb l'arribada de Marià, s'imposa una mentalitat clarament pagesa, centrada en la terra i els béns immobles. El seu caràcter es defineix per la desconfiança envers la indústria i el comerç d'ultramar, i una ferma voluntat de viure de lloguers i censos. Tot i ser advocat a Mataró —on fou reconegut com una persona notable del partit moderat, exercint de regidor el 1846 i el 1852—, el personatge que emergeix dels documents és el d'un hisendat-advocat. Marià combina la mentalitat de pagès propietari amb l'ofici jurídic i una gran capacitat litigadora.

Aquesta unió matrimonial no fou només un vincle personal, sinó una operació patrimonial estratègica. Marià va assumir el control de propietats construïdes al llarg de més d'un segle mitjançant compres de terres, cases i negocis tèxtils dels Ramon.

Les seves primeres accions com a gestor mostren una orientació clara cap a l'acumulació i la rendibilització: va comprar vinyes a la riera de Sant Simó (1836), va llogar terres a hortolans i va establir cases al Camí Real, repetint aquest esquema a la riera de Cirera, al castell de Mata i a Valldeix entre 1836 i 1839. Aquest patró revela la seva estratègia de transformar l'herència en una xarxa de terres de conreu que generessin rendes estables. Ja en els capítols matrimonials es detecta aquest caràcter previsor, calculador i arrelat al valor tangible de la terra.

Tot i la seva faceta pública com a regidor moderat, la documentació se centra en la seva activitat com a litigant en defensa del patrimoni familiar. Marià va dedicar anys i esforços considerables a plets contra les tutores de la seva muller i altres familiars, generant una «enorme quantitat» de documents legals. Això el dibuixa com un home obstinat i tenaç, disposat a portar al límit qualsevol discrepància sobre béns i comptes. Els plets contra Francesca Miralles Puig i Eulàlia Ramon Torres, que ocupen dues capses senceres, exemplifiquen aquesta tenacitat: durant gairebé trenta anys (1840-1869) va impulsar recursos per forçar-les a rendir comptes «bona y verdadera» dels béns de la seva esposa.

Aquesta combativitat també es va manifestar en litigis contra els hisendats Sanies de Torelló i contra Josep Arenas per un antic cens d'una causa pia de 1793. Fins i tot en el sector industrial, que personalment rebutjava, va actuar amb contundència. Després d'adquirir l'edifici d'una antiga fàbrica de filats al carrer d'en Moles, va mantenir plets amb Felicià Regàs (1842-1845) per assegurar-ne el domini ple. Tanmateix, aquesta actitud tenia un revers: una «Alegación jurídica» de 1857 recull judicis durs dels

jutges sobre la «incalificable osadía» dels Màrgens en abusar del seu paper de litigants per injuriar la família Martí.

Finalment, el fons destaca pel seu valor històric industrial, especialment la capsa 6, que recull la documentació comptable de tres fàbriques tèxtils de finals del segle XVIII: Viuda de Ramón e Hijo; Cabanyes, Cortecans, Pasqual i Cia.; i Francesc Castells i Cia. Aquests documents detallen comandes de blondes, mitges i licors amb destí a Amèrica, així com l'activitat comercial a Sevilla i Veracruz, aportant una visió polièdrica de l'economia de l'època.

Inventari

Capsa 1
- «Escrituras de establecimiento de censo», perpetus als carrers de Cuba (23) i Llauder (25) i plànols de la urbanització (1881-1898).

Capsa 2
- «Escrituras de establecimiento de censo», perpetus als carrers Iluro (9), Castaños (22), Sant Cugat (12) i Muralla de la Presó (1) (1881-1898).

Capsa 3
Documents de Marià Màrgens Diumer.
- Qüestió del crèdit de Josep Negre a Antoni Boix. Marià Màrgens rep el suport de Josep Bofarull i Miquel Torner, que es faran càrrec de les despeses si hi ha un plet (1810-1849).
- Plet de Manuel Sisternes contra Marià Màrgens per una qüestió de censos (1867).
Compra de cases, terres, contractes de lloguer.
- Compra d'una peça de terra amb vinya a la riera de Sant Simó (1836).
- Lloguer a tres hortolans una peça de terra (1836).
- Establiment d'una casa al Camí Real al corder Fèlix Mons (1837).
- Lloguer d'una peça de terra per vinya a la riera de Cirera (1838).
- Lloguer d'una peça de terra per vinya al castell de Mata (1838).
- Lloguer d'una peça de terra per vinya a Valldeix (1839).
Propietats als carrers d'Argentona i el Caminet.
- Compra de dues cases al Caminet a Esteve Junqueras (1852).
- Documents de la casa del carrer d'Argentona (1861-1866).
- Documents de la casa del carrer d'Argentona en relació a l'us del passadís de la muralla, antecedents de pas de 1761, ara utilitzat per una rajoleria (1862).
- Qüestions de la casa llogada al carrer d'Argentona (1869-1876).
Diversos
- Mataró. Sobre les aigües del molí de Llauder i altres (1801-1898).

- Àpoca d'obres d'una paret al carrer de Cuba (1847).
- Papers esparsos d'un plet de Marià Màrgens contra Antoni Torruella (1862).
- Finques i terres de Marià Màrgens el 1873 i base imposable.
- Model de subministra d'aigua de la Societat Palau, Garcia i Cia.
- «Estado de las fincas que se hallan inscritas a nombre de D.Mariano Margens en el artículo 702 del libro de amillaramientos. Fincas rústicas» (s/d).

Capsa 4

Conjunt d'escriptures dels patrimonis Miralles i Ramon.
- «Escrituras de una pessa de terra que Francisca Ramon y Miralles posseheix en lo terme de Mataró y lloch dit la riera de Vatlleix», comprada per Salvador Puig, boter (1704).
- «Escrituras de una pessa de terra situada en lo terme de Argentona y lloch dit Ribalta propia de Francisca Ramon y Miralles», comprada per Pau Miralles, *nauta*, i Teresa Puig (1755).
- «Escrituras de la casa que Francisca Ramon y Miralles posseheix el pasadís de la muralla. Ciutat de Mataró», comprada per Teresa Puig Reimir, muller de Pau Miralles (1759).
- «Escrituras de una pessa de terra situada en lo terme de Argentona y lloch dit las vinyas del Pla, propia de Francisca Ramon y Miralles doncella», comprada per Pau Miralles (1761).
- «Escrituras de una pessa de terra propia de Francisca Ramon y Miralles, situada en lo terme de Mataró y lloch dit la riera de Cirera», comprada per Pau Miralles (1762).
- «Escrituras de una casa i terra que Francisca Ramon y Miralles posseheix en lo carrer del Caminet de la ciutat de Mataró», comprada per Pau Miralles (1775).
- «Escrituras de una pessa de terra en lo terme de Mataró y lloch dit lo turó del Castell propia de Francisca Ramon y Miralles doncella», comprada per Pau Miralles, comerciant (1782).
- Francesc Ramon Torras compra una sepultura a l'església de Santa Maria (1789).
- El comerciant Francesc Ramon Torres compra per 3.050 lliures una finca i els seus horts a Llavaneres, és el mas Pereller, al veïnat del Massorrà. Al document hi ha les escriptures antigues (1819).

- Francesc Ramon Torras compra una peça de terra a la part superior del carrer de la Mercè, de 2'2 hec. (1819).
- Francesc Ramon Torras compra una casa al carrer dels Caputxins, la venen Jacint Recasens, pintador d'indianes, i Pere Recasens, mitger de teler, per «fer córrer una fàbrica de blanquejar fils y telas o roba» (1822).
- «Escrituras de una petita pessa de terra situada en lo terme de Argentona y lloch dit lo pla den Boet pròpia de Francisca Ramon y Miralles», comprada per Josep Ramon Torres (1826).
- Josep Ramon, compra dues cases al carrer Sant Ramon (1827).

Capsa 5

Documents relatius al Mas Màrgens de Llavaneres

- Qüestió de les «aguas repartibles» de Llavaneres, que dels molins de Llull, Morera del Torrent, Cabot de la Vall i Morera del Molí, s'utilitzaven per regar. Conflictes, pactes de l'aigua, sindicats, etc.
- Llavaneres. Aigües. Segle XVIII
- Llavaneres. Aigües. Segle XIX (1810-1859)
- Llavaneres. Aigües. Segle XIX (1860-1890)
- Llavaneres. Plet de sobre el dret de regar amb aigua de la riera (1863)
- Llavaneres. Cartes de Francesc Pera a Marià Màrgens Daumier (1867-1868) dels conreus de la finca del Massorrà, patates, taronges, vinya, i de les ventades, la manca d'aigua, etc.

Capsa 6

- Rebuts de la fàbrica de blondes de Francesc Ramon Torras, després de la *Vídua Ramon i Fill* (1782-1809). Uns trenta documents de comandes, principalment de blondes, i mitges, licors, pells, en general amb destí a Amèrica, i alguns a Guadix i Gandia. I també canvis marítims.
- «Nota de las facturas de géneros remitidos por la Víuda e Hijo de D. Francisco Ramón [Torras], durante el quinquenio que transcurrió desde el 8 de febrero de 1790 a 16 de igual mes de 1795».
- Papers dels germans Ramon Torras (Francesc, Josep i Pere). Activitat comercial (1813-1816). Sol·licitud de contribució pel «levantamiento de una fuerza armada» contra els francesos (1810). Constitució de la societat dels

germans Francesc, Josep i Pere, establert a Sevilla (1805), resultat comercial dels anys 1790-1819.
- «Estracto del Libro de Facturas de la Viuda de Ramón e hijo» (1790-1795). Consten les persones que compren els seus productes de blondes i mitges, en algun cas indianes i mocadors; repartiment de beneficis i forma de pagament; llocs d'envio, en general Amèrica i poblacions espanyoles com Sevilla; també consta el valor de la comanda.
- «Llibreta a un se nota lo que devian a Joseph Ramon y Torras, y lo que ell va rebén a compte y altres varias notas que conté» (1802-1824). Consta la seva activitat comercial relativa als mocadors i blondes de seda, i mitges i blondes de cotó; els beneficis i despeses pròpies, etc. Comandes en les que hi trobem a Francesc Ramon Torras; Magdalena Miralles Lesús, la sogra de Josep; *Cabanyes, Cortecans, Pasqual i Cia*., de Veracruz; i, entre altres, *Guanyabens, Feliu i Cia*., establerta a Mataró el 1802, de la que era gerent Francesc Ramon Torras. (Es tracta d'un resum de diversos documents escrit per Marià Ramon Diumer).
- Activitat comercial a Veracuz de *Guanyabens, Feliu i Cia*. (1802-1814). Pactes de renovació de la societat l'any 1814.
- Comptes de *Cabanyes, Cortecans, Pasqual i Cia*. (1804-1815), de Mataró, amb corresponsal a Veracruz. Estadística de facturació dels anys 1804 al 1815, encara que la dels darrers anys és mínima. Tràfec d'aiguardent, blondes, indianes, mitges de cotó i seda, mocadors, resmes de paper, etc. Un esborrany de la renovació de la societat l'any 1813 senyala que ara serà *Cabanyes, Cortecans i Cia*, en deixar Pasqual la societat, consten els nous pactes de socis.
- «Llibreta dels filats de R.R.B y C. [Francesc Ramon Torras, Felicià Regàs, Dionís Beranguer, Francesc Castells]. Mataró, 1, Janer, 1816. Llibreta per anotar lo fondo que Francisco Ramon, Feliciano Regàs y Domingo Baranguer, posan en la fàbrica de filats, las compras de cotó en floca que se haniran fent los gastos senmanals y demés que ocúrrian; y al mateix temps las vendas que se faran de cotó filat, qual fàbrica va per compte dels tres referits y de Francisco Castells, tots de dita ciutat» (1816-1818).
- «Llibreta del confiat ab diferens sucjehtas», volum relligat amb pergamí propi de la fàbrica *Francesc Castells i Cia*. Es tracta de les comandes a aquesta filatura de cotó dels seus clients de Mataró, i alguns de Calella, Arenys i Llavaneres. Fabricants com Gaietà Marfà, Josep Jonullà, Josep Molera, Lluís

Achard, Josep Trotxa, d'Arenys, etc. Anotacions entre 1820-1827, encara que hi ha alguns papers solts dels anys 1818-1819.
- Gestions per la liquidació dels interessos de l'antiga *Guanyabens, Feliu i Cia*. en el bergantí *Estrella Diana* capturat pels anglesos l'any 1804 (1859-1860).
- Qüestió de l'edifici de l'antiga fàbrica de filats del carrer d'en Moles (1837-1845).
- Els Màrgens compren una casa al carrer d'en Moles, antiga fàbrica de filats de *Francesc Castells i Cia*., tancada l'any 1825, en que hi participaven el fuster Felicià Regàs i el seu fill el filador Felicià Regàs Anglada. Els tres propietaris de l'edifici pacten la preferència en la venda (1837); establiment del lloguer que pagarà Felicià Regàs (1842); Joaquima (Castells) Abadal ven la seva part (1845); els Regàs venen la seva part (1846).
- Plets entre Felicià Regàs, pare i fill, contra Marià Màrgens Diumer i Francesca de Paula Ramon Miralles, per qüestions sobre una part de la propietat de l'edifici de l'antiga fàbrica del carrer d'en Moles (1842-1845).

Capsa 7
- Plet entre Marià Màrgens Diumer i Francesca de Paula Ramon Miralles, contra Francesca Miralles Puig i Eulàlia Ramon Torres, casada amb Joan Baptista Martí, tutores de Paula, perquè «sean condenadas a rendir cuenta buena y verdadera con pago por inventario», dels bens administrats. Es tracta d'una documentació ingent, amb argumentaris, recursos, notes, etc., (1840-1869).

Capsa 8
- Plet entre Marià Màrgens Diumer i Francesca de Paula Ramon Miralles, contra Francesca Miralles Puig i Eulàlia Ramon Torres, casada amb Joan Baptista Martí, tutores de Paula, perquè «sean condenadas a rendir cuenta buena y verdadera con pago por inventario», dels bens administrats. Es tracta d'una documentació ingent, amb argumentaris, recursos, notes, etc., (1840-1869).

Capsa 9
<u>Capítols</u>
Dionís Reimir i Maria Garau (1615)
Onofre Major i Eulàlia Queralt (1626)

Salvador Puig i Teresa Major (1688)
Josep Lesús i Josep Lesús Clivillés dot de Pau Miralles i Teresa Puig (1768)
Pau Miralles Puig i Magdalena Lesús Clivillés (1778)
Teresa Puig Reimir, vídua de Pau Miralles Comas (1801)
Marià Màrgens Diumer i Francesca de Paula Ramon Miralles (1835)
Marià Màrgens Ramon i Filomena Romagosa Tobella (1879)

Testaments
Pau Major, baster (1640)
Ambròs Feu, espaser (1657)
Josep Reimir, adroguer (1693)
Teresa (Puig) Major (1705)
Jaume Reimir, adroguer (1706)
Salvador Puig, boter (1736, 1750)
Josep Vendrell Gassia, metge (1753)
Joan Pau Gassia Bertran, mercader (1753)
Maria Anna Soley, vídua de Salvador Puig, boter (1753)
Francesc Ramon Maresme, comerciant (1758)
Pere Catà, manyà (1770)
Pau Miralles Comas, comerciant (1772), dos testaments
Francesc Ramon Escrivà (1789)
Teresa (Miralles) Puig Reimir, vídua (1801)
Esperança (Ramon) Torras (1811)
Salvador Isart Casasayas, comerciant (1813)
Salvador Isart Sirés, comerciant (1816)
Magdalena Miralles Lesús vídua Josep Ramon Torras (1818)
Magdalena Miralles Lesús (1818)
Josep Ramon Torras (1826)
Francesc Ramon Torres, comerciant (1835), tres testaments
Francesca de Paula Ramon Miralles, comerciant (1839), diversos testaments
Marià Màrgens Diumer (protocol·lització,1872, 1878)
Marià i Magdalena Màrgens Ramon, germans, conveni (1880)
Marià Màrgens Ramon (1880,1889,1899)
Magdalena Màrgens Ramon (1886)
Filomena Romagosa Tobella (1900), deixa (1903)
Marià Màrgens Romagosa (1927), establiment (1911)

Carolina Serra (1960)

Certificats diversos
- Matrimoni del comerciant Josep Ramon i Magdalena Miralles Lesús (1805).
- Naixement Francesca de Paula Ramon Miralles (13/8/1818).
- Defunció de Magdalena Lesús Clivillés (5/1/1827), vídua de Pau Miralles Puig.
- Naixement de Marià Màrgens Ramon a Mataró (31/12/1840), padrí l'oncle Josep, de Llerona; es casa a Barcelona (25/10/1879) amb Filomena Romagosa Tobella, neix a Esparraguera cap a 1851, i mor a Barcelona el 26/2/1921.
- Defunció de Marià Màrgens Diumer a Barcelona (16/1/1878).

Inventaris
Josepa Puig, vídua d'Esteve Casals, daurador (1776)
Pau Miralles (1778), negociant
Francesc Ramon Escrivà (1789)
Francesc Ramon Torras, comerciant (1835), dos documents.
Domingo Martí Ramon, la vídua és Catalina Gofau
Marià Màrgens Diumer (1855).
Marià Màrgens Diumer (1878).

Àpoques
Pau Major a Marcel Rosselló (1656)
Rafael Ribalta, de Cardedeu, a Jerònima Major (1697)
Jaume Guanyabens a Pau Miralles i la muller Teresa Puig Reimir (1755)
Josep Lesús a Mariana Lesús Miralles (1778)
Salvador Miralles Puig a Teresa Puig Reimir, vídua, la seva mare (1786)
Josep Lesús Clivillés a Teresa Puig Reimir (1801)
Magí Bofarull Carbonell a Rita Isart Carbonell (1819)
Josepa Isart a Rita Isart Carbonell (1819)
Francesc Lloberas a Rita Isart Carbonell (1819)
Francesc Ramon Torras a Pere Curbellesa (1833)

Capsa 10
- Plet contra Antònia i Joan Sanies, hisendats de Torelló, una derivació del plet amb Francesca Miralles Puig i Eulàlia Ramon Torres.

- Plet de Marià Màrgens contra Josep Arenas per un cens no pagat d'una causa pia establerta per Salvador Màrgens, pagès de Llerona, l'any 1793, «para colocar en matrimonio a las doncellas de su linaje descendientes de los herederos», dos volums (1867-1868).
- «Alegación jurídica en defensa del derecho de los madre e hijo Doña Catalina Gofau de Martí y D.Domingo Martí y Gofau», en el plet contra Marià Màrgens. Es tracta d'un imprès de l'any 1857 on consten els «voluminosos autos» amb judicis durs dels jutges sobre els Màrgens, i la seva «incalificable osadía al abusar del carácter de litigantes y valerse del juicio para injuriar y calumniar» als Martí que ja havien estat absolts en primera instància. Ara els jutges els autoritzen una causa criminal contra els Màrgens. En el volum imprès hi ha molta informació del afers econòmics en relació a l'esmentada herència. D'interès el detall de la facturació de la societat Vídua Ramon i Fill (1790-1809), amb els carregaments de productes (blondes de fil i seda, mitges de seda i cotó) amb destinació a Buenos Aires, Cuba, Puerto Rico, Veracruz, i la llista dels clients. Dades tretes dels originals conservats en la capsa 6.

Capsa 11

Documents de Marià Màrgens Ramon

- «Llibreta del gasto diario» (1879-1899). Detalla totes les despeses domèstiques: roba de vestir i de casa, escoles, reparacions, carbó, cadires, servei.
- «Passament de comptes ab los comparets y nota dels raïms cullits en anys anteriors, y vi venut» (1879-1900).
- Diversos: certificats, poders, bona conducta, llista de finques, etc.; conveni amb la germana Magdalena (1880); pagament de vuit mil rals, «al objeto de redimir su suerte de soldado» (1862).
- Lloguer de diverses peces de terra, horts i vinya (1881-1915).
- Inventari dels bens de Marià Màrgens Ramon, on consten les seves propietats, cent unitats entre terres, cases i censos (1899).
- Documents d'administració de finques.
- Rebuts de contribucions.
- Rebuts del dret de consum de vi.